

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Навчально-науковий інститут
заочного та дистанційного навчання**

Юридичний факультет

**ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ:
ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали науково-практичної інтернет-конференції
(Київ, 1–10 січня 2013 року)**

Частина 1

Київ 2013

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор: **В. В. Коваленко**, ректор НАВС, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України.

Заступники відповідального редактора: **В. В. Черній**, перший проректор НАВС з навчально-методичної та наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент; **В. В. Сокурєнко**, проректор НАВС по службі, кандидат юридичних наук, доцент; **Ю. В. Опалінський**, начальник ННІДЗН НАВС, кандидат юридичних наук, доцент.

Члени редакційної колегії: **С. Д. Гусарєв**, начальник кафедри теорії держави та права НАВС, доктор юридичних наук, професор; **А. М. Колодій**, начальник кафедри конституційного та міжнародного права НАВС, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України; **О. В. Совгіря**, доцент кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент; **О. В. Кузьменко**, начальник кафедри адміністративного права і процесу НАВС, доктор юридичних наук, професор; **А. В. Савченко**, начальник кафедри кримінального права НАВС, доктор юридичних наук, професор; **Л. Д. Удалова**, начальник кафедри кримінального процесу НАВС, доктор юридичних наук, професор; **Ю. О. Заїка**, начальник кафедри цивільного права і процесу НАВС, доктор юридичних наук, професор; **Д. Й. Никифорчук**, начальник кафедри оперативно-розшукової діяльності НАВС, доктор юридичних наук, професор; **І. В. Кущенко**, завідувач кафедри психології ННІПП НАВС, кандидат психологічних наук, доцент; **В. В. Мологай**, заступник начальника ННІДЗН – начальник відділу навчально-методичної роботи НАВС, кандидат психологічних наук.

Відповідальний секретар: **В. Л. Федоренко**, заступник начальника ННІДЗН – декан юридичного факультету НАВС, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України.

Редактор: **Перев'язко О. В.**, ННІДЗН НАВС.

Рекомендовано до друку радою з наукової роботи НАВС від 20 лютого 2013 р. (протокол № 2).

Матеріали подано в авторській редакції

3-386 **Захист прав людини в Україні: досвід, проблеми, перспективи**
[Текст] : матеріали наук.-практ. інтернет-конф. : у 2 ч. (Київ, 1–10 січ. 2013 р.) / за заг. ред. професора В. В. Коваленка. – Ч. 1. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 296 с.

Присвячено актуальним проблемам утвердження та захисту прав і свобод людини в Україні. Значну увагу приділено доктринальним питанням правоохоронної та правозахисної діяльності в їх органічному зв'язку. Висвітлено питання теорії та історії захисту прав людини, удосконалення механізмів захисту прав і свобод людини в контексті модернізації Конституції України, правозахисної діяльності громадянського суспільства, захисту прав людини вітчизняними судами і Європейським судом з прав людини, правозахисного потенціалу нового Кримінального процесуального кодексу України, а також психологічних аспектів захисту прав людини в Україні.

ББК Х623.06(4Укр)

© Національна академія внутрішніх справ, 2013

ПЕРЕДМОВА

Поступальний розвиток України як демократичної, соціальної, правової держави, зміст і спрямованість діяльності якої визначають права і свободи людини та їх гарантії, увійшов у складний період, зумовлений соціально-економічними та іншими реаліями сьогодення. Зазначене зумовлює посилену увагу держави до модернізації системи прав і свобод людини, закріплених у Конституції, та створення ефективних механізмів їх захисту. Відповідні завдання стали пріоритетними і для вітчизняної юридичної науки.

Загальновідомо, що проблеми теорії та практики утвердження і захисту прав людини є традиційними, але від того не менш актуальними для вітчизняних і зарубіжних правників. Нині ж ці проблеми набувають в Україні нового звучання у зв'язку з діяльністю Конституційної Асамблеї, введення в дію нового Кримінального процесуального кодексу України, здійснення адміністративно-правової та інших реформ. Їх розв'язання вимагає належного теоретико-методологічного обґрунтування з боку як досвідчених, так і молодих науковців.

Вашій увазі представлено матеріали науково-практичної інтернет-конференції, проведеної юридичним факультетом навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання, у два етапи. Перший етап проведено 19 січня 2012 р. у форматі круглого столу на тему: “Захист прав людини в Україні: досвід, проблеми, перспективи” за участі доцента кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидата юридичних наук, доцента Совгирі Ольги Володимирівни, начальника кафедри теорії держави та права НАВС, доктора юридичних наук, професора Гусарева Станіслава Дмитровича і заступника начальника навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання – декана юридичного факультету НАВС, доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Федоренка Владислава Леонідовича. Другий етап проведено

1–10 січня 2013 р. у форматі інтернет-конференції для студентів випускних курсів юридичного факультету.

Зазначений порядок проведення конференції дав змогу запровадити в наукове життя навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання НАВС новітні технології дистанційного залучення студентів до наукової роботи.

Доповіді і виступи учасники інтернет-конференції присвятили питанням правоохоронної та правозахисної діяльності. У матеріалах конференції також висвітлено питання теорії та історії захисту прав людини, удосконалення механізмів захисту прав і свобод людини в контексті модернізації Конституції України, правозахисної діяльності громадянського суспільства, захисту прав людини вітчизняними судами і Європейським судом з прав людини, правозахисного потенціалу нового Кримінального процесуального кодексу України, а також психологічних аспектів захисту прав людини в Україні.

Оргкомітет конференції

Коваленко В. В., ректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, член Конституційної Асамблеї

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАПОРУКА УТВЕРДЖЕННЯ ДОСКОНАЛИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Закріплені та гарантовані чинною Конституцією України права і свободи людини загалом відтворюють систему фундаментальних особистих і політичних прав людини, установлених Загальною декларацією прав людини 1948 р. Це громадянські, політичні, економічні, соціальні, культурні (духовні) права. Водночас Основний Закон унормовує також досить широкий спектр новітніх прав людини, або прав людини так званого нового покоління, закріплених у низці міжнародних договорів України в гуманітарній і правозахисній сфері: право на мир, екологічну та ядерну безпеку; інформаційні права людини та ін.

Однак нині недостатньо лише задекларувати принцип неухильного дотримання конституційних прав і свобод людини та громадянина. Українська держава, відповідно до змісту статті 3 Основного Закону, зобов'язана створити дієві юридичні механізми, які дали б змогу окремим особам, різним соціальним групам, громадянському суспільству загалом і його інститутам повною мірою реалізовувати свої конституційні права і свободи. Утвердження цих механізмів убагацьється неможливим без розбудови сильної демократичної, правової держави.

Розбудова сильної держави, яка ґрунтується на ідеалах утвердження демократії та верховенства права, поваги до людини та забезпечення її прав і свобод, у ХХІ столітті можлива лише за умови ефективного функціонування системи забезпечення державної безпеки й оборони, а також утвердження правопорядку в країні. В Україні ці умови розвитку державності пов'язують насамперед із правоохоронною діяльністю та системою органів державної влади, уповноважених на її здійснення.

У процесі роботи в Комісії з питань правоохоронної діяльності Конституційної Асамблеї на чолі з академіком В. Я. Тацієм (2012–2013 рр.) ми неодноразово обґрунтовували шляхи і напрями модернізації конституційних основ правоохоронної діяльності в контексті роботи Асамблеї. Зокрема, у частині чіткого конституювання завдань і функцій органів охорони правопорядку (правоохоронних органів) у механізмі сучасної української держави, узгодження діяльності цих органів із закріпленою в Основному Законі системою забезпечення національної безпеки і оборони України та ін. [1].

Утім сьогодні ставить нові завдання та виклики щодо модернізації правоохоронної діяльності, головною метою якої є захист життя та здоров'я, честі й гідності, конституційних прав і свобод людини. Зазначене передбачає формування досконалої системи суб'єктів забезпечення охорони в Україні, серцевину якої мають становити оновлені органи внутрішніх справ.

Найперспективнішими напрямками модернізації органів внутрішніх справ в Україні, на нашу думку, є такі:

1. Трансформація Міністерства внутрішніх справ України в головний центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері захисту прав і свобод людини, інтересів людини та суспільства від злочинних посягань, охорони правопорядку, протидії

нелегальній міграції та в інших сферах, визначених Президентом України, проведення якої покладено на Кабінет Міністрів України.

Міністерство внутрішніх справ України має й надалі утверджуватися як “мозковий центр”, генератор нових підходів до формування та здійснення внутрішньої політики держави у сфері охорони правопорядку. Міністерство приречене перетворитися з головного органу управління міліцією на головний центральний орган виконавчої влади у сфері охорони правопорядку, розширити свою предметну компетенцію, акцентувати увагу на координації діяльності всіх інших суб’єктів охорони правопорядку.

2. Розширення предметної компетенції та системи органів внутрішніх справ, що передбачає не лише перейменування міліції на поліцію (національну поліцію), а й розмежування поліційних та інших функцій органів внутрішніх справ у сфері забезпечення охорони правопорядку. Крім поліції, до сфери координації та спрямування Міністра внутрішніх справ України мають належати такі центральні органи виконавчої влади, як Державна прикордонна служба, Державна міграційна служба, Державна служба внутрішнього правопорядку, Державна рятувальна служба.

Сама ж поліція підлягає організаційно-структурній диференціації за головними завданнями, функціями і сферами діяльності. Зазначена позиція вже нині відпрацьовується керівництвом МВС України. Зокрема, підтримуємо позицію заступника Міністра внутрішніх справ України С. П. Черних щодо перспективності виокремлення у складі національної поліції кримінальної поліції, поліції цивільної безпеки, фінансової поліції, транспортної поліції та спеціальної поліції, а в перспективі – створення державного слідчого комітету [2]. Відповідні види поліції в організаційно-правовому форматі

можуть виступати як самостійні центральні органи виконавчої влади, так і самостійні підрозділи у складі національної поліції (державної служби поліції) як єдиного центрального органу виконавчої влади у сфері спрямування та координації Міністра внутрішніх справ України.

3. Створення місцевої поліції або міліції місцевого самоврядування. Зокрема, перспективним і таким, що сприяє розвитку місцевого самоврядування в Україні, убачається запровадження інституту місцевої міліції, що утворюється сільською, селищною, міською радою за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України або його управліннями на місцях. При цьому місцева міліція має бути підпорядкована та підзвітна відповідним органам місцевого самоврядування і підконтрольна Міністерству внутрішніх справ України.

Оптимальним напрямом запровадження місцевої міліції має бути прийняття окремого законодавчого акта, який би визначив завдання і функції місцевої міліції та урегулював процедуру запровадження на відповідній території міліції місцевого самоврядування, порядок погодження цього рішення органами виконавчої влади, вимоги до кандидатів на посади у складі місцевої міліції, їх права та обов'язки, гарантії соціального та правового захисту відповідної категорії міліціонерів. При цьому можливим напрямом запровадження інституту місцевої міліції може бути внесення комплексних змін до чинних законів України, зокрема, до законів України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про міліцію” та “Про місцеві державні адміністрації”, а також до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Бюджетного кодексу України, інших актів чинного законодавства.

Перспективність створення місцевої міліції є очевидною, але відповідь на питання щодо законодавчих шляхів й

організаційно-правових форм її запровадження вимагає серйозного теоретико-методологічного обґрунтування.

Реформовані органи охорони правопорядку, насамперед органи внутрішніх справ, на наше переконання, мають посісти гідне місце в системі суб'єктів забезпечення національної безпеки і оборони України та забезпечення правопорядку в державі. На нашу думку, ця система може бути репрезентована такими ланками й рівнями:

по-перше, стратегічна ланка – вище керівництво та органи управління і координації у сфері національної безпеки і оборони України; забезпечення правопорядку в державі: Президент України, Рада національної безпеки і оборони України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України. Їх призначення полягає у програмуванні, координації та контролюванні у сфері національної безпеки і оборони, забезпеченні охорони правопорядку в державі;

по-друге, суб'єкти, уповноважені безпосередньо здійснювати оборону України. Йдеться, насамперед, про Збройні Сили України. Інші військові формування (Державна спеціальна служба транспорту та ін.) мають на перспективу ввійти до складу Збройних Сил України як самостійні об'єднання (родів) військ. Необхідно зміцнити оборонний потенціал України, або ж відмовитись від статусу військового формування, модернізувавши його так, щоб воно відповідало реальним завданням і функціям центрального органу виконавчої влади;

по-третє, спецслужби України: органи розвідки (Служба зовнішньої розвідки) і контррозвідки, які підпорядковуються Президенту України – Служба безпеки України; Управління державної охорони. Управління державної охорони в перспективі може трансформуватись у структурний підрозділ

Служби безпеки України, або ж стати центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом у складі Міністерства внутрішніх справ України, як, наприклад, у Франції;

по-четверте, органи охорони правопорядку в системі органів виконавчої влади:

міліція (державна служба поліції), у разі реформування органів внутрішніх справ і виокремлення самостійного центрального органу виконавчої влади у сфері спрямування та координації Міністра внутрішніх справ України з розгалуженими поліційними функціями;

державна служба внутрішнього правопорядку (національна гвардія), у разі реформування органів внутрішніх справ і трансформації внутрішніх військ у центральний орган виконавчої влади у сфері спрямування та координації Міністра внутрішніх справ України з функціями забезпечення внутрішнього правопорядку – охорони стратегічних об'єктів;

державна прикордонна служба у статусі центрального органу виконавчої влади у сфері спрямування та координації Міністра внутрішніх справ України;

державна служба військового правопорядку (військова поліція) у статусі центрального органу виконавчої влади у сфері спрямування та координації Міністра оборони України;

державна рятувальна служба у статусі центрального органу виконавчої влади у сфері спрямування та координації Міністра внутрішніх справ (на сьогодні Державна служба України з надзвичайних ситуацій перебуває у сфері спрямування та координації Міністра оборони України, що зумовлюється наявністю в неї ознак військового формування. Утім її функції аналогічні завданням, які стоять перед органами внутрішніх справ, і в перспективі вона може бути реформована в ЦОВВ, діяльність якого координує МВС України).

Статус військових формувань в їх теперішньому конституційному сенсі доцільно зберегти виключно за Збройними Силами України. Органи охорони правопорядку, як і органи державної безпеки, за визначенням не мають набувати статусу військового формування та формуватись з числа військовослужбовців. Адже частина четверта статті 17 Конституції України містить пряму заборону використання Збройних Сил України та інших військових формувань для обмеження прав і свобод громадян. Органи ж охорони правопорядку та органи державної безпеки, здійснюючи свої функції, наділені повноваженнями щодо обмеження прав і свобод громадян в установленому порядку. Хоча, без сумнівів, такі обмеження здійснюються виключно на підставі та способом, визначеним Конституцією та законами України.

Успішна модернізація основ правоохоронної діяльності та удосконалення правового статусу органів охорони правопорядку, насамперед органів внутрішніх справ, є важливою запорукою утвердження досконалих механізмів захисту прав і свобод людини в Україні. Але досягнення цієї мети вимагає належного теоретико-методологічного обґрунтування нових концепцій, теорій і доктрин утвердження нової системи органів охорони правопорядку в Україні в інтересах людини й забезпечення її прав і свобод.

Очевидно, що це завдання є визначальним як для досвідчених науковців й експертів у галузі правоохоронної та правозахисної діяльності, так і молодих учених. Переконалий, що матеріали конференції обґрунтовано демонструють науковий потенціал студентів та слухачів Національної академії внутрішніх справ щодо конструктивного розв'язання проблем захисту прав людини в Україні, у тому числі в контексті модернізації правоохоронної діяльності.

Використані джерела:

1. Коваленко В. Правоохоронні органи у механізмі Української держави: нотатки до конституційної реформи // Голос України. – 2012. – № 3. – С. 4–5.
2. Міліцію реформують в поліцію // Голос України. – 2013. – 10 січ. – С. 4.

Чернсий В. В., перший проректор Національної академії внутрішніх справ з навчально-методичної та наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент, генерал-майор міліції

ЗАПОБІГАННЯ ШАХРАЙСТВУ, УЧИНЕНИХ СПОСОБОМ ФІНАНСОВОЇ ПІРАМИДИ У КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

XX і XXI століття піднесли права людини у категорію універсальної цивілізаційної цінності. Утвердження та захист конституційних прав і свобод є фундаментальним критерієм рівня демократичності розвитку будь-якої країни. Тому забезпечення прав і свобод людини, її законних інтересів є пріоритетним завданням розбудови не лише громадянського суспільства та демократичної, соціальної, правової держави, а й визначальним чинником утвердження авторитету нашої країни на міжнародній арені.

Глобальна економічна криза у світі загострила проблему гарантій економічних прав громадян та інвесторів. Зокрема, нинішній соціально-економічний розвиток української держави зумовлює потребу забезпечення безпеки на ринку фінансових послуг та захисту економічних прав і законних інтересів громадян. У зв'язку з цим особливу увагу слід приділяти

захисту приватних інвесторів, оскільки пересічні громадяни здебільшого мають незначний досвід вкладання своїх коштів та обмежені можливості щодо відновлення порушених прав.

Загостренню криміногенної ситуації на фінансовому ринку незалежної України сприяли економічні диспропорції на старті ринкових реформ, послаблення системи державного регулювання і контролю, недосконалість правової бази та інші об'єктивні чинники. У поєднанні з утратою довіри населення до інститутів держави це створило передумови для поширення нового способу шахрайства, учиненого способом фінансової піраміди під прикриттям трастових компаній, інвестиційних фондів та інших комерційних організацій.

Хоча у структурі злочинності кількість виявлених щороку шахрайств майже не змінюється (2006 р. – 23,1 тис., 2008 – 20,3 тис., 2010 р. – 24,8 тис.), викриті правоохоронними органами схеми заволодіння коштами громадян способом фінансової піраміди викликають особливе занепокоєння своїми масштабами. Упродовж 2006–2011 р., за даними МВС України, у провадженні слідчих перебувало 322 кримінальні справи про злочини цієї категорії, у яких потерпілими визнано близько 100 тис. громадян. Спричинені сукупні збитки у цих справах становили понад 1 млрд грн, з яких відшкодовано не більше як 25 %.

Шахрайства “другого покоління” відрізняє високий рівень професіоналізму злочинців, маскування ними своєї діяльності за допомогою відомих світових брендів і суб'єктів господарювання з офшорним статусом, використання сучасних інформаційних технологій, спеціальних прийомів психологічного впливу, а також корупційної підтримки з боку зацікавлених чиновників усіх рівнів [1].

Необхідність у законодавчому забезпеченні протидії створенню фінансових пірамід нещодавно підтвердили

розробники проекту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про телекомунікації”(від 29 вересня 2011 року) № 9232 [3]. Підготовка цього документа, очевидно, була зумовлена відновленням на території України діяльності всім відомої й масштабнішої фінансової піраміди, яка була заснована у колишньому СРСР, – “МММ”. Організатор і засновник “МММ”, відомий на весь колишній Радянський Союз, засуджений до позбавлення волі, нині, звільнившись після відбуття покарання, заснував віртуальну фінансову піраміду. Законопроектом, зокрема, пропонувалося зобов’язати операторів телекомунікацій на підставі рішення суду обмежувати доступ своїх абонентів до ресурсів, через які здійснюється надання фінансових послуг без ліцензії.

Під час досудового розслідування шахрайств, учинених способом фінансової піраміди, слідчі відчують труднощі, пов’язані як з відсутністю відповідного досвіду, так і розробленої методики розслідування цих злочинів. Проблеми доказування пов’язані передусім з тим, що організації, під прикриттям яких створено фінансову піраміду, зазвичай офіційно зареєстровані та укладають з потерпілими цивільно-правові угоди, а ознаки заволодіння чужим майном виявляють, як правило, набагато пізніше настання злочинних наслідків. Більше того, сучасні платіжні системи, передусім системи “он-лайн” платежів, створюють умови для отримання та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом. Унаслідок чого можуть постраждати майнові права та інтереси громадян України, а також створені передумови для зростання напруженості у суспільстві [2].

Проте у правовій літературі, за винятком окремих публікацій, загалом не розроблено наукових положень протидії шахрайствам, учиненим способом фінансової піраміди (водночас 97 % опитаних правоохоронців переконані в

необхідності формування відповідних методик), що стало передумовою для поглибленого вивчення цілої низки проблем розкриття, розслідування та попередження злочинів цієї категорії.

Положення Стратегії національної безпеки України “Україна у світі, що змінюється”, затвердженої Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105 (у редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 р. №389/2012), Рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції” (Указ Президента України від 27 жовтня 2009 р. № 870/2009), Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2011 р. № 1911) та інших загальнодержавних і відомчих програмних документів визнають протидію створенню фінансових пірамід пріоритетним завданням правоохоронних органів держави, оскільки завдяки цим злочинам існує реальна можливість одержання надприбутків за рахунок великих груп приватних інвесторів, що привертає до себе підвищену увагу як ділків організованої економічної злочинності, так і функціонерів з числа корумпованого чиновництва.

Таким чином, новітні економічні реалії та виклики часу вимагають принципово нових обґрунтованих підходів до забезпечення, з одного боку, належного правового захисту громадян України, їх прав і законних інтересів від нових видів фінансового шахрайства, а з другого – створення адекватних часу правових засад для здійснення підприємницької діяльності, створення в Україні привабливого інвестиційного клімату.

Формування сучасної стратегії протидії фінансовим злочинам має ґрунтуватись на результатах наукового осмислення, поглибленого дослідження кількісних та якісних

характеристик окремих технологій злочинної діяльності, вивчення їх зв'язків з економічним середовищем, урахування досвіду інших країн та визнаних міжнародних стандартів. На часі запровадження у КК України спеціальної норми про відповідальність за організацію фінансової піраміди, а також розроблення цільових загальнодержавних і спеціальних профілактичних заходів, що в комплексі дасть змогу запобігти можливим багатомільйонним втратам населення.

Використані джерела:

1. Злочинність в Україні. Основні показники стану та структури злочинності за 2001–2011 роки : стат. зб. – К. : ВПЦ МВС України, 2012. – 201 с.

2. Пояснювальна записка до проекту Постанови Верховної Ради України “Про проведення парламентських слухань на тему: “Проблеми законодавчого врегулювання діяльності сучасних видів фінансових пірамід, заснованих на використанні інформаційних технологій та систем прямих продажів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.zakon1.rada.gov.ua>

3. Про телекомунікації : Закон України від 18 листоп. 2003 р. № 1280–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 12. – Ст. 1.

Секція 7. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Платоненко А.В.,
студент 5-К-2 курсу
юридичного
факультету ННІЗДН НАВС

ПРОФЕСІЙНА ПРАВОЗАХИСНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Правозахисна діяльність, зміст якої зумовлюється багатоваріантністю професійних завдань та їх значною інтелектуальною та емоційною насиченістю, в Україні на сучасному етапі проходить складний період свого розвитку. Співробітники правозахисних органів в Україні (суду, прокуратури, органів внутрішніх справ, служби безпеки, митних і податкових органів, адвокатури, нотаріату, органів охорони державного кордону, приватних детективних та охоронних служб тощо) постійно мають справу з чималим колом питань, вирішення яких вимагає відмінної орієнтації у сфері практичної психології з метою вивчення осіб, їх інтересів та потреб, мотивів діяльності, точної інтерпретації певних ситуацій, для володіння навичками швидкого та ефективного встановлення психологічного контакту з особами.

Правозахисна діяльність відноситься до тих професій, що передбачають виконання службових обов'язків у напружених, екстремальних, стресогенних умовах. Тому їй притаманні всі особливості, що є характерними для інших "критичних" видів діяльності, а саме правова регламентація (нормативність) професійної поведінки та рішень, що приймаються співробітниками правозахисних органів, нестача часу, екстремальний характер правозахисної діяльності, тобто вплив на особистість особливо сильних подразників та домінування негативних емоцій при браку позитивних, підвищена

відповідальність за прийняття рішень та необхідність невідкладного вжиття заходів тощо. Всі ці особливості мають особисту значимість і можуть викликати стан психологічної напруженості та професійної трансформації (деформації). Тому досить актуальним на сьогоднішній день є ретельне та досконале вивчення і аналіз тих психологічних аспектів, які супроводжують повсякденну діяльність правозахисних органів України.

Професійна діяльність співробітників правозахисних органів досить чітко регламентована і відступ від своїх службових обов'язків розглядається як порушення закону, свідчить перш за все про низький рівень професійної компетентності таких співробітників, впливає на їх авторитет та репутацію серед оточуючих. Даний аспект формує намагання чітко дотримуватися правових норм, що є визначною детермінантою поведінки і спрямованості особистості. Потреба додержуватися моральних, правових норм є однією з головних та домінуючих серед інших соціально-психологічних чинників, які впливають на правосвідомість. Все це створює засади суспільного очікування на високий рівень соціалізації особистості, особливо співробітників правозахисних органів, їх відповідальності перед суспільством, нормативності поведінки.

Якщо ж говорити про нестачу часу як один із психологічних аспектів правозахисної діяльності, можна зазначити, що вона впливає із: а) неможливості у повній та точній мірі спрогнозувати зміни в оперативній обстановці та стані злочинності, що призводить до нерівномірного (а подекуди – надмірного) навантаження фахівців у різні періоди часу; 2) наявності обов'язкової процесуальної регламентації строків та термінів виконання певного кола завдань та дій; 3) значного переключення фахівців на виконання ними функцій, що не є їм притаманними, або ж на участь у різноманітних загальних заходах; 4) наявності певних проблем у кадровому забезпеченні правозахисної діяльності (особливо слідчої та оперативно-розшукової), у тому числі і через відсутність

відповідної професійної (як теоретичної, так і практичної) підготовки та досвіду роботи, неналежне та недостатнє матеріально-технічне та інформаційне забезпечення.

Екстремальний характер правозахисної діяльності зумовлений очевидним переважанням негативних емоцій, високим ступенем конфліктної діяльності, наявністю елементів психологічного ризику при безпосередньому виконанні обов'язків або прийнятті рішень. Конфлікти, пов'язані з вчиненням правопорушення або злочину, можуть існувати протягом досить тривалого часу і мають властивість проектуватися безпосередньо на представника правозахисних органів як свідчення раніше існуючої у правопорушника негативної установки на взаємодію. Слід зважати на той факт, що поведінка правопорушника практично ненормована: правопорушник може поводитися будь-яким довільним чином, а працівник правозахисних органів має діяти виключно у певних визначених рамках закону. Це, безумовно, стає додатковим негативним стимулом, оскільки подолання відповідних емоцій потребує від правозахисника значних волевих зусиль, самоконтролю та самовладання. Систематичний та інтенсивний характер присутності негативних емоцій в повсякденній діяльності правозахисних органів призводить до виникнення емоційної напруженості та трансформації особистості (переважання стереотипного реагування на ситуацію, низький рівень концентрації, втрата пильності тощо), що у подальшому може перенестися і на неслужбову сферу особи.

Доречно також виділити такі аспекти як багатоплановість службових ситуацій, неможливість чіткого планування та прогнозування результатів. Неочевидність ситуацій, що складаються в ході професійної діяльності правозахисних органів, потребує складних та тривалих інтелектуальних зусиль, а зміна видів діяльності, одночасне вирішення декількох професійних завдань високого рівня складності, у тому числі й таких, що формально знаходяться поза межами компетенції,

можуть створювати цілу низку передумов для розвитку у працівника фрустраційного стану.

Психологічний аналіз особливостей правозахисної діяльності свідчить про те, що вона, безумовно, здатна викликати у суб'єкта специфічний стан напруженості. Цей стан зумовлений чинниками, які можна поділити на постійні (стресогенний характер діяльності присутній завжди, повна психологічна розрядка у працівника під час роботи дуває рідко і не тривалий час через нестабільність оперативної обстановки, постійне зростання її криміногенності, відсутність впевненості у тому, що навіть успішно завершена справа у майбутньому не призведе до негативних наслідків), діючі періодично (недостатня урегульованість діяльності, кадрові та матеріально-технічні проблеми тощо) та короткочасні (циклічний характер діяльності).

З аналізу вищенаведених психологічних аспектів правозахисної діяльності випливає необхідність постійного професійного розвитку психологічних якостей та умінь працівників, до яких, перш за все, належать: 1) здатність вирішувати професійні завдання в ситуаціях із високим ступенем особистого ризику та готовність до ситуацій, що становлять небезпеку для життя; 2) підвищений рівень відповідальності за свої дії та самокритичності, самовладання; 3) висока здатність до інтенсивної міжособистісної комунікації з асоціальними та кримінальними особистостями; 4) висока психофізіологічна витривалість, що пов'язана з відсутністю фіксованого робочого часу; 5) здатність витримувати тривалу емоційну напругу, тривожні стани, почуття страху та невизначеності; 6) постійна інтелектуальна та комунікативна активність (аналіз мінливої інформації, прогнозування, утримання в пам'яті великої кількості фактів та їх логічна побудова, прийняття рішень в умовах нестачі часу та інформаційної невизначеності тощо), гнучкість та винахідливість тощо.

Використані джерела:

1. Александров Д.О. Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та інші. Юридична психологія: Підручник / За заг. ред. Л.І. Казміренко, Є.М. Моїсєєва. Вид-во КНТ, 2007. – 360 с. (електронна версія)
2. Бандурка А.М., Бочарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология: Учебник. – Харьков: И-во Нац. ун-та внутр.дел, 2002. – 596 с.
3. Бедь В.В. Юридична психологія: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2004.- 436 с.
4. Васильев В.Л. Юридическая психология. – СПб.: 2000 // Електронна версія, 197 с.
5. Романов В.В. Юридическая психология: Учебник. – М.: Юрист, 1998. – 488 с. – ст. 307 – 341.
6. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями / За заг. ред. Л.І. Казміренко. – К.: 2007.
7. Юридична психологія. Словник термінів /За ред. Л.І. Казміренко. – К.: 2008.

Рудзей Ю.В.,
студент 5-К-2 курсу
юридичного
факультету ННІЗДН НАВС

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ЗАХИСНИКА ПРАВ ЛЮДИНИ І
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

В процесі розвитку сучасної демократичної держави визначальну роль відіграє чітке законодавче регулювання, діяльність правоохоронних органів, суб'єктів правозахисної діяльності.

Правозахисна діяльність державних та недержавних органів має кілька складових. Це зокрема, роз'яснення громадянам їх прав та обов'язків. У Конституції України закріплюється право знати свої права і обов'язки (ст.57) та право на юридичну допомогу (ст.59).

Державним органом, який має сприяти реалізації громадянами своїх прав, свобод і законних інтересів є Міністерство юстиції та його органи на місцях.[1] Однак особливим інститутом правозахисної діяльності є адвокатура. Розгляд психологічних факторів правозахисної діяльності в Україні, зокрема психологічні аспекти адвокатської діяльності в процесі захисту підсудного у кримінальній справі є завжди актуальним. Ключовим моментом є психологія захисника у кримінальному процесі, а якщо конкретніше, запитання - чи повинен захисник добиватись виправдання підсудного(закриття провадження), якщо йому (захиснику) достовірно відомо, що підсудний вчинив даний злочин, але доказів його вини недостатньо, або вони є непереконливими ?

Схожу проблематику досліджувала велика кількість вчених – правознавців. Існує дві протилежні позиції: 1) адвокат повинен захищати лише законні інтереси, тобто ті, що не суперечать інтересам правосуддя і суспільства; 2) адвокат повинен захищати підсудного, навіть ігноруючи суспільні інтереси (навіть незаконний інтерес підсудного повинен сприйматися адвокатом як обов'язковий для виконання, оскільки він є його представником).

Так, В.М. Кудрявцев зазначає: "Встановлено, що ціннісні орієнтації злочинця суттєво відрізняються від спрямованості законослухняних громадян. Тому, безсумнівно, що звинувачуваний особисто зацікавлений у тому, щоб держава не застосовувала до нього всієї повноти обмежень і репресій. Критерієм законності інтересів звинувачуваного повинен бути закон. Виходячи з цього, інтересами звинувачуваного є: 1) прагнення звинувачуваного, який не винен у вчиненні інкримінованого йому злочину, не бути засудженим за нього; 2) прагнення звинувачуваного не бути засудженим за більш тяжкий злочин, ніж він вчинив; 3) прагнення справедливого покарання з врахуванням усіх обставин, що пом'якшують чи обтяжують вину; 4) прагнення забезпечити дотримання усіх прав у процесі кримінального судочинства, у тому числі і не

бути підданим мірам процесуального примусу без достатніх на те підстав". На думку автора, визначені таким чином законні інтереси підсудного не суперечать ні нормам закону, ні нормам моралі, ні інтересам суспільства.

Близьку позицію обіймали відомі дореволюційні російські адвокати. Виступаючи у справі Максименко, Ф. Плевако говорив: "Якщо ви запитаете, чи впевнений я у її (підсудної) винності, я не скажу: так, я впевнений. Але я і не впевнений у її невинності. Не наша і не обвинувачення це вина. Не все доступне людським зусиллям. Якщо немає можливості заспокоїтись на якійсь одній відповіді,.. коли треба вибирати між життям і смертю, то всі сумніви повинні виріхтуватись на користь життя".

Друга група авторів вважає, що прагнення звинувачуваного захищатися завжди законне, незаконними можуть бути лише засоби захисту. На нашу думку, зазначені поняття взаємопов'язані, але не тотожні. Ігнорування цього призводить до стирання меж між близькими, але самостійними поняттями: "кого" та "як" захищати. Справедливо зазначав А.Ф. Коні, що при такому підході адвокат стає "на небезпечний шлях, на якому керівним питанням стає не питання, кого захищати, а лише - як захищати", наслідком чого стає не захист людини, яка вчинила злочин, а виправдання самого злочину.[2]

На психологічний стан особи захисника впливає велика кількість специфічних, притаманних лише цій професії, факторів. Можемо виділити, зокрема, такі:

1. Психологічне перевантаження, викликане відповідальністю за долю іншої людини, а також усвідомлення високої ціни власної помилки.
2. Явище корупції. На практиці правильна тактика захисту і посилення на відповідну нормативну базу не гарантує вигравшу справи, тому в будь – який момент може зіграти фактор «закулісних ігор».
3. Небажання самого підзахисного повідомляти всю правду про певні події.

4. Явище застосування насильства до підсудного (зазвичай, коли він мав процесуальний статус «підозрюваний») з метою отримання «потрібних» працівникам правоохоронних органів показань.

Всі ці фактори можуть призвести до формування у свідомості захисника твердження про те, що, коли інші можуть безкарно порушувати закон, значить і він має таке право. Таким чином з'являється так звана психологічна деформація. Цього допускати не можна ні в якому випадку. Основним методом профілактики таких явищ для адвоката є постійна психологічна саморегуляція.

Щодо запитання поставленого на початку роботи, а саме - що для захисника має бути визначальним у його психологічному ставленні до дій підзахисного - наявність вини, або доведеність вини доказами, хотілось би зазначити, що на суб'єктивну думку автора визначальним повинен бути факт доведеності вини. Це важливий психологічний момент, оскільки, обвинувальні вироки особам, які не базуються на неспростовних доказах, підривають віру у правосуддя вцілому. Можливо збільшення кількості і відсоткового співвідношення виправдальних вироків судів і призведе до того, що на волі опиняться особи, які дійсно вчинили злочин, однак, лише такою високою ціною можливо досягти покращення якості роботи правоохоронних органів, оскільки, до суду будуть направлятися лише справи, в яких є однозначні докази вини підсудного. Одним із основних принципів кримінального судочинства є принцип, згідно якого краще відповідальності уникнуть десять винуватих, ніж буде покарано одного невинуватого.

Отже, правозахисна діяльність в Україні є специфічним видом діяльності, яка полягає у наданні правової допомоги громадянам та юридичним особам. Значне місце серед видів правозахисної діяльності займає адвокатська діяльність. Адвокат, у зв'язку з особливостями своєї професії зазнає значного психологічного тиску, і повинен постійно

контролювати свій психологічний стан з метою запобігання психологічних деформацій.

Захисник має моральне право добиватись виправдання (закриття провадження) щодо свого підсудного, якщо його вина не підтверджується неспростовними доказами, навіть якщо сам захисник не впевнений у невинуватості підсудного.

Використані джерела:

1. Основи держави і права України - Оргинський В.Л. Київ, Знання 2008
2. Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І., Костицький М.В. Видавництво: КНТ. Місто: Київ. Рік: 2007. Сторінок: 360 с.

Шатайло Н.В.,
студент 5-К-2 курсу
юридичного
факультету ННІЗДН НАВС

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Сучасні суспільні перетворення, що відбуваються в Україні, зумовлюють підвищення якості професійної діяльності правоохоронних органів. Курс держави на демократизацію і побудову правового суспільства загострює актуальність завдань з формування у населення правосвідомості, поваги до закону, довіри до діяльності правоохоронної системи держави.

Характерною особливістю використання методів психологічного впливу у професійній діяльності працівника міліції є взаємодія з населенням, що являє собою дуже складне організаційно-психологічне явище. Ефективність вирішення конкретного службового завдання залежить від успішного оволодіння працівником ОВС професійними знаннями, від рівня навичок використання способів та заходів правомірного

психологічного впливу на учасників спілкування. Отримання достовірних фактів у справі здійснюється на підставі доказів – даних, які повинні бути отримані законним, правомірним шляхом відповідно до КПК України.

Проблемою психологічного впливу займалися такі видатні дослідники, як В.Г. Крисько, Є.В. Сидоренко, Г.О. Ковальов, Є.Л. Доценко, Г.М. Андреева, М.Н. Корнєв, А.Б. Коваленко, Б.Ф. Поршнєв та ін. Проблематикою визначення допустимості психологічного впливу займалися А.Н. Васильєв, М.П. Хайдуков, О.Р. Ратінов, Н.І. Єфимова та ін. Проаналізувавши критерії допустимості психологічного впливу, можна виокремити ті, що є характерними для визначення меж його застосування: вибірковість, моральність, індивідуальний підхід, врахування психологічних ситуацій.

Російський соціальний психолог Крисько В.Г. у своїй книзі обґрунтовував принципи психологічного впливу, а саме:

- індивідуальний і диференційований підходи припускають глибоке і всебічне знання та врахування індивідуально-психологічних особливостей суб'єктів-спільників;
- вплив у групі через колектив вимагає пріоритетно діяти на неформальних лідерів і керівників, визначати перспективи розвитку групи чи організації;
- вплив у процесі діяльності припускає, що в цьому разі тиск на людей здійснюється менш помітно, змістовніше і продуктивніше;
- поєднання високої інтенсивності впливу із урахуванням специфічних характеристик його об'єкта обґрунтовує здійснення безперервного досягнення цілей психологічного впливу;
- єдність, узгодження, наступність характеризують спільність поглядів усіх суб'єктів впливу під час вирішення виробничих завдань, досягнення єдності в усіх елементах і змісті діяння.

В основі визначення допустимості психологічного впливу лежить ідея про те, що вплив може бути визнано припустимим,

якщо він не блокує індивіда, залишає для нього можливість альтернативної поведінки, не порушує його законних інтересів.

Різні погляди вчених щодо критеріїв допустимості засобів впливу були узагальнені та конкретно визначені О.Р. Ратіновим та Н.І. Єфімовою, які сформулювали загальні критерії допустимості засобів впливу, серед яких були названі:

- моральний: відповідність до норм моралі та професійної етики;
- юридичний: відповідність до норм закону, забезпечення прав і свобод громадян, виконання зобов'язань;
- гносеологічний: пізнавальність та наукова обґрунтованість;
- психологічний: врахування психологічних ситуацій та індивідуальних особливостей учасників процесу.

На думку Р.С.Белкіна допустимість тактичних прийомів полягає в тому, що за своїм змістом та цілеспрямованістю вони повинні цілком відповідати закону, а їхнє застосування – вимогам законності. До критеріїв допустимості він відносить:

- законність (відсутність протиріччя букв та духу закону);
- вибірковість дії (вплив має спрямовуватись на одну особу);
- моральність (відповідність принципам моралі).

Стосовно вибіркової дії, де психологічний вплив має спрямовуватись на одну особу, слід зауважити, що психологічний вплив може спрямовуватись не тільки на одну особу наприклад, при проведенні одночасного допиту двох і більше осіб.

Серед вітчизняних вчених, які зробили істотний внесок у розвиток цієї проблеми, слід назвати В.Г. Лукашевича, який вважає, що питання про допустимість тактичних прийомів, повинні зводитися до оптимального визначення переліку критеріїв в їх змістовній інтерпретації стосовно досліджуваної проблеми. До таких критеріїв він відносить:

- правовий – засоби впливу повинні відповідати загальним вимогам законодавства та нормам;
- гносеологічний – визначає пізнавальну сутність засобів впливу;

- інформаційний – засоби впливу повинні бути спрямовані на отримання інформації;
- моральний – відповідність засобів впливу до норм моралі;
- тактичний – дотримання рекомендацій щодо застосування тактичних прийомів;
- психологічний – визначає межі здійснення впливу.

Узагальнюючи погляди на критерії допустимості психологічного впливу можна виокремити певні з них, що є найхарактернішими для визначення меж його застосування.

Першим слід назвати – законність – засоби впливу повинні відповідати вимогам законності та нормам закону.

Другий – вибірковість – вплив має спрямовуватись на певну особу в разі необхідності отримання певної інформації або досягнення конкретного результату.

Третій – моральність – відповідність використовуваних засобів впливу до норм моралі.

Четвертий – індивідуальний підхід при здійсненні психологічного впливу.

П'ятий – психологічність - врахування психологічних ситуацій, в яких здійснюється вплив.

На сьогоднішній день необхідно не лише визначити критерії допустимості, а й окреслити шляхи вирішення питань про їх реалізацію під час проведення тактичних прийомів.. Поки що не існує чіткого розуміння та визначення критеріїв допустимості психологічного впливу, а це призводить до того, що будь-які помилкові рекомендації щодо тактики їх застосування можуть спричинити моральну шкоду особі та порушити вимоги законності. Наведений перелік критеріїв допустимості може бути використаний лише як рекомендований, він неспрямований на розв'язання проблеми в цілому.

Вандяєва О.О.,
студент 5-К-Б курсу
юридичного
факультету ННІЗДН НАВС

ПРОБЛЕМИ УТВЕРДЖЕННЯ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Правозахисна діяльність відіграє велику роль в державі, адже вона спрямована на захист прав і свобод людей, а людина, її життя, здоров'я, честь та гідність, недоторканість і безпека визначаються найвищою соціальною цінністю (ч.1 ст.3 Конституції України).

Правозахисна діяльність полягає у захисті прав та інтересів громадян України, іноземців, осіб без громадянства, юридичних осіб щодо спірних питань їхніх прав і інтересів що охороняються, а також у наданні правової допомоги від обвинувачення, посилення правових гарантій охорони прав і свобод від втручання органів влади та управління. Правозахисна функція в Україні здійснюється державними та недержавними установами, проте кількість осіб, які потребують допомоги та захисту, з кожним роком збільшується. За останні роки ситуація з захистом в Україні прав і свобод людини значно погіршилася, хоча державою сформовані певні правові гарантії права на захист і на здійснення правозахисної діяльності. Так, ст.59 Конституції України гарантує кожному право на правову допомогу. Згідно зі ст. 22 права і свободи людини, закріплені Конституцією, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Захист прав і свобод людини і громадянина, утвердження законності в усіх сферах соціального життя, які здійснюються правозахисними органами, потребують психологічного забезпечення. Успішність цієї діяльності багато в чому залежить від врахування соціально-психологічного стану суспільства, окремих верств і груп населення, морально-психологічного

клімату. Жоден державний орган, ні одна ланка правозахисної системи не може ефективно функціонувати без добре налагодженого механізму зв'язків із населенням.

Правозахисна діяльність – це завжди робота з людьми, яка потребує високої професійної підготовки, адже кожна людина має свій темперамент, свій рівень культури та освіченості, тому працівники цієї сфери діяльності повинні бути стриманими і дотримуватись професійної етики, тому що в Україні спостерігається тенденція недовіри до правозахисників. Це зумовлюється багатьма чинниками, які накладають психологічний відбиток як на працівників цієї сфери, так і на людей, на яких спрямована правозахисна робота:

- вплив засобів масової інформації на відношення людей до правозахисних установ та організацій;
- поширення думки щодо корумпованості правозахисних установ;
- недостатня компетентність правозахисників;
- поширення думки щодо відношення правозахисників до людей в залежності від їх соціального та матеріального становища.

Однак правозахисники у своїй роботі також стикаються з психологічними труднощами. Дуже часто на них чиниться психологічний тиск, залякування, а інколи навіть члени їх сімей, стають жертвами шантажу, вони можуть бути й жертвами зфабрикованих звинувачень.

Задля подолання цих проблем, на мою думку, потрібно:

- проводити соціально-психологічну роботу в колективах шляхом надання можливості осмислення психологічних проблем, які ускладнюють професійну діяльність правозахисників та взаємодію з людьми, аналізу різних альтернативних шляхів вирішення проблем;
- проводити професійно-психологічну підготовку, яка полягає в озброєнні працівників правозахисних структур глибокими психологічними знаннями, що стосуються взаємодії з населенням, методами надання психологічної допомоги при

виникненні конфліктних ситуацій, способами збереження індивідуальної витримки працівників і протидії стресам.

– впроваджувати обов'язковий психологічний контроль.

Крім цього, основну увагу потрібно приділяти професійному кадровому забезпеченню.

Отже, правозахисна діяльність в Україні має важливе соціальне значення, адже вона має на меті захист порушених прав та законних інтересів людини, відновлення справедливості, тому для покращення роботи правозахисних установ потрібно удосконалювати психологічну роботу з працівниками даної сфери.

Використані джерела:

1. Основи держави і права України: Підручник / За ред. проф. В. Л. Ортинського, проф. В. К. Грищука, М. А. Мацька. - К.: Знання, 2008. - 583 с.
2. Амонс М. О. Основні етапи формування психологічної підготовки працівників міліції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://intkonf.org/amons-m-o-osnovni-etapi-formuvannya-psihologichnoyi-pidgotovki-pratsivnikiv-militsiyi>. - Назва з екрана.
3. Україна. Конституція. Конституція України / Україна. Конституція. - Х. : Одісей, 2012. - 48 с. - (Закони України).

Походенко Ю. О.,

слухачка V курсу Кіровоградського
відділення ННІЗДН
Національної академії внутрішніх справ

ВІКТИМОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖІНКИ-ЖЕРТВИ

Кримінологічне дослідження проблеми жінки-жертви досі залишається не визначеним і не пріоритетним. Тому сьогодні основна мета полягає у розробці концептуальних основ визначення жінки як жертви, тобто особи жіночої статі, потерпілої від злочину, з урахуванням її анатомо-фізіологічних,

психологічних, психічних відмінностей та їх впливу на поведінку жінки в сучасному суспільстві.

Сьогодні немає жодних узагальнених даних відносно того, скільки жінок стали жертвами злочинних посягань в Україні. Згідно з даними, отриманими шляхом контент-аналізу публікацій в пресі, повідомлень у засобах масової інформації, різноманітній науково-популярній літературі, можна припустити, що таке співвідношення між потерпілими жінками та чоловіками становить пропорцію 9:1 (відповідно 90 % до 10 %). Крім цього, більша частина випадків насильства, вчиненого жінками, може бути кваліфікована як самозахист.

Для розробки і проведення ефективних заходів запобігання випадкам перетворення жінки в жертву злочину, необхідно знати фізіологічні та психічні особливості, які визначають її подальшу поведінку й обумовлюють підвищену віктимність останньої.

Психофізіологічні особливості жінки розглядали вчені з різних галузей наук, які досліджували корелятивні анатомо-фізіологічні та психологічні відмінності між чоловіком і жінкою. Це дозволило визначити, що в жінок, як правило, менші зріст, вага, розмір мускулатури; обсяг та життєва місткість легенів; відносно слабша і менш стійка серцево-судинна система; серце легше, стінки його тонші; пульс частіший; кров відносно легша. Отже, жінка за анатомо-фізіологічними особливостями біологічно слабка істота, обмежена у своїх фізичних можливостях, що зумовлює її певні звички, прагнення, інтереси, які позначаються на можливих варіантах вибору поведінки, способах, мотивах дій, робить її уразливішою у конфліктних ситуаціях, під час не передбачуваного нападу чи застосування психічного насилля тощо¹.

Специфічність жіночої поведінки зумовлює пластичність, адекватність стану жінки ситуації, обставинам, що складаються, розвинення сфери підсвідомого, жіночої інтуїції. Особливості

¹ Див.: Меркулова В.О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – 33 с.

анатомо-фізіологічного характеру, специфічних психічних процесів зумовлюють особливості почуттєвої, емоційної, вольової сфери життєдіяльності жінок, які за своєю природою є більш суб'єктивніші та чутливіші до навколишнього середовища. Останнє позначається на ставленні жінки до оточення (отже, й до зовнішніх несприятливих чинників), зумовлює її певну обмеженість під час вибору поведінки, яка характеризується наявністю значної схильності пристосуватися до навколишнього середовища, що пояснює той факт, що значна частина жінок стає жертвою злочину під впливом збігу негативних обставин. Фактично фізичні можливості обмежують жінок у засобах і способах захисту від нападу.

Безперечно й те, що певні особи, з огляду на свої психологічні особливості, а саме такі особистісні риси, як довірливість, необачність, необережність, агресивність, ризикованість, розкутість, розбещеність тощо, через свою віктимну поведінку найчастіше стають жертвами злочинів.

Більшість жінок, які зазнали насильства, характеризуються такими спільними рисами:

- мають низьку самооцінку;
- схильні брати на себе відповідальність за дії кривдника;
- здебільшого пасивні, але при цьому досить сильні, щоб використовувати оточення для виживання, а іноді – для уникнення чергового акту насильства;
- демонструють ознаки відчутної реакції на стрес і висловлюють скарги, що вказують на психофізичні розлади;
- вважають, що сексуальні стосунки можуть стабілізувати відносини в цілому;
- переконані, що ніхто не може допомогти їм розв'язати проблему насильства тощо¹.

Сьогодні, близько 70 % дівчат, які закінчують навчання в середніх і вищих навчальних закладах, не можуть знайти

¹ Див.: *Правові та кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї*: Навч. посіб. / За заг. ред. О.М. Джуґі, І.В. Опришка, О.Г. Кулика – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2005. – 124 с.

роботу. Крім цього, жінка значно перевантажена у сфері побутової праці щодо обслуговування сім'ї. Проголошення юридично рівних з чоловіками прав не означає, що жінки їх реалізують. А недостатнє представництво жінок у вищих органах влади позбавляє їх можливості впливати на прийняття рішень щодо визначення стратегічних напрямів у розвитку українського суспільства.

Бідність сприяє пошуку будь-якої праці і засобів поліпшення свого матеріального становища, навіть без урахування можливих небажаних наслідків. Україна перебуває в скрутному економічному становищі, проявами якого є безробіття, передусім, серед жінок (за державними статистичними даними 70–80 % офіційно зареєстрованих в Україні безробітних – жінки¹. Відсутність стабільного заробітку; високі ціни на продукти харчування і предмети першої необхідності; загальний спад життєвого рівня в державі тощо – все це, насамперед, позначається на соціально-правовому статусі жінки.

Значна кількість жінок, які через свої соціально-рольові та психофізичні особливості зазнають шкоди від протиправних дій інших осіб, стають жертвами насильницьких, корисливих та інших злочинів. Тому сьогодні не можна ігнорувати і різнобічну інформацію про особу потерпілого від злочину. Такі дані мають не менше значення, ніж про злочинця. Роль жертв у виникненні й розвитку криміногенних ситуацій зазвичай дуже значна, тому потрібний аналіз усіх віктимологічних чинників, щоб зробити правильні висновки й узагальнення. Урешті-решт, це потрібно для прийняття рішень щодо забезпечення особистої безпеки потенційних жертв злочинів.

Особливе віктимологічне значення має неправомірне поведінка жертви, яка часто стає джерелом конфлікту і провокацією злочину. Її форми різні: від фізичного чи психічного

¹ Див.: Урядовий кур'єр. – 1998. – 21 трав. – С. 19.

насилюства стосовно злочинця або його близьких до їх образи (насилюство в сім'ї), проявів неповаги до громадського порядку та загальновизнаних норм моралі (проституція, торгівля жінками тощо). Випадки неправомірної поведінки потерпілих найчастіше трапляються при вчиненні таких злочинів, як вбивство, тілесні ушкодження, зґвалтування, грабежі, розбої тощо.

При вчиненні деяких видів злочинів жертвами стають виключно жінки.

Цьому сприяють такі соціально статусні й особистісно-психологічні риси жінок, як:

- особисті властивості жінок (воля, темперамент, інтелект тощо.) – імовірно, що неврівноважені, безвольні люди частіше стають жертвами злочинів;

- специфіка поведінки – найрізноманітніші поведінкові прояви, що можуть як підштовхнути, спровокувати злочин, так і зменшити рівень вірогідності його вчинення, звести ризик для особи до мінімуму (віктимність ситуативна, значною мірою зумовлена збігом обставин, ланцюгом випадковостей тощо.);

- певне суспільне або службове становище (наприклад, касир, який має значні суми готівки, жінка-продавець тощо);

- рід занять і джерело походження коштів для існування (до групи ризику належать і валютна повія, і вокзальна проститутка, і ще велика кількість тих осіб, чиї доходи та прибутки мають відверто сумнівний або кримінальний – протизаконний характер.

Вивчаючи особу жінки-жертви як суб'єкта того чи іншого виду соціальної діяльності, треба мати на увазі, що між цією особою та її поведінкою існує нерозривний зв'язок. Отже, особа конкретної людини являє собою індивідуальну форму буття суспільних відносин – це цілісна сукупність взаємопов'язаних рис, властивостей і якостей учасника і носія цих відносин. І оскільки виникненню злочинного наміру та вчиненню злочину в багатьох випадках сприяють особистісні характеристики потерпілої, її поведінка і стосунки зі злочинцем, то під час розробки та реалізації запобіжних заходів мають бути враховані проблеми зниження ступеня віктимності окремих осіб, зокрема жінок, а також всі кримінологічні чинники, що обумовлюють учинення відносно них злочинів.

Бойко І. С.,
слухач V курсу Кіровоградського
відділення ННІЗДН Національної
академії внутрішніх справ

ЗАХОДИ ВІКТИМОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ НЕОБЕРЕЖНИХ ЗЛОЧИНІВ

Заходи віктимологічного впливу на необережну злочинність можна поділити на три групи:

- вплив на людський фактор;
- безпечна експлуатація джерел підвищеної небезпеки;
- конструктивна безпека технічних засобів.

Основними заходами віктимологічного запобігання необережних злочинів, пов'язаних з легковажністю і недбалістю, професійною непридатністю операторів, джерел підвищеної небезпеки, учасників інших робіт, які вимагають особливої уваги, є заходи, що спрямовані на реалізацію профілактики злочинної помилки. У цьому аспекті повинні бути розроблені заходи контролю за конструкцією машин і механізмів, за якістю їх виготовлення, за умовами експлуатації, за наявністю і технічним рівнем систем безпеки, рекомендації з професійного відбору операторів, їх навчання і практики тощо.

Для *попередження службової необережності* потрібна ґрунтовна організація відбору кадрів, які характеризуються професіоналізмом і порядністю, стійкістю проти тиску групового егоїзму колективу підприємства, фірми. Водночас важливим є відповідне нормативне регулювання і методичне забезпечення прийняття і виконання управлінських рішень; своєчасне і достатнє інформаційно-аналітичне забезпечення, що дозволяє оцінити ступінь і обґрунтованість ризику, можливі наслідки.

До заходів зниження ризику настання тяжких наслідків під час помилки оператора, попередження управлінської помилки посадової особи, іншої професійної помилки виконавця належать:

- автоматизовані системи управління;
- установлення пристроїв, які:

перешкоджають доступу сторонніх осіб до джерела підвищеної небезпеки;

інформують про виникнення небезпечної ситуації шляхом звукових чи світлових сигналів;

блокують неправильні дії оператора;

безпосередньо захищають людей від травм.

Низка заходів профілактики необережних злочинів адресовані населенню. Йдеться про навчання правилам транспортної і пожежної безпеки, правилам експлуатації побутової техніки, мисливської зброї; про обмеження володіння і доступу до предметів, у процесі користування якими може бути допущена злочинна помилка тощо.

Головним суб'єктом спеціальної профілактики дорожньо-транспортних злочинів виступають органи ДАІ, які здійснюють правовиховну роботу з безпеки руху серед водіїв на транспортних підприємствах, а також серед населення. Велику роботу проводять інженерна служба ДАІ і дорожні організації щодо забезпечення доріг інформаційно-вказівними знаками, розміткою, огороженнями та іншою облаштованістю, що сприяє безпеці руху.

Особливості профілактики автотransпортних злочинів пов'язані з необхідністю комплексного впливу на всі елементи системи "людина – автомобіль – дорога". Тому поряд із заходами, що забезпечують дотримання водіями норм безпеки (підбір, навчання, виховання, контроль), важливими є заходи, що забезпечують безпечний рух інших його учасників, зокрема пішоходів, а також заходи, що попереджують та усувають умови виникнення аварійних ситуацій, які залежать від стану доріг і транспортних засобів.

До спеціальних заходів віктимологічної профілактики дорожньо-транспортних злочинів належать:

- контроль за дотриманням правил безпеки руху;
- припинення порушень незлочинного характеру, які можуть перерости в автотransпортні злочини;
- виховний та правовий вплив на порушників;

- виявлення та усунення конкретних обставин, що сприяють виникненню аварійної обстановки (стан доріг, транспортних засобів, водіїв);
- виявлення та усунення за матеріалами кримінальних справ причин і умов конкретних злочинів;
- проведення правової і виховної роботи з водіями, які обслуговують населення.

Кривобок І. С.,
слухач V курсу Кіровоградського
відділення ННІЗДН Національної
академії внутрішніх справ

ФАКТОРИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ ПРОЦЕС ВІКТИМІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ У СФЕРІ СІМЕЙНО- ПОБУТОВИХ ВІДНОСИН

Вивчення сім'ї неминуче пов'язано зі способом забезпечення її єдності й функціонування як соціального інституту¹. У цьому напрямі й повинна вестися розробка запобіжних заходів щодо сімейно-побутових злочинів.

Незважаючи на обмеженість інформації, отриманої в процесі дослідження, серед мотивів вступу до шлюбу вдалося виявити й соціально несхвалювані. До них належать: зацікавленість у житловій площі; прагнення одержати прописку у великому промисловому місті; укладання шлюбу з матеріальною зацікавленістю; фіктивні шлюби на інших підставах (придбання права на працевлаштування в даному місті тощо). Прослідковується також певна кількість шлюбів, що укладаються по коханню без взаємності.

Характер мотивів укладання шлюбу значною мірою відображається на взаєминах чоловіка та жінки. Водночас мотиви створення сім'ї дозволяють прогнозувати подальший розвиток сімейних відносин.

Як показало дослідження, 60 % шлюбів уклалися в короткий термін знайомства (до шести місяців), явно

¹ Див.: Харчев А.Г. Брак и семья в СССР. – М., 1964. – С. 55.

недостатній для повного й глибокого вивчення моральних рис і психологічних властивостей особистості.

Так, наприклад, Ю. Соколов, звільнившись із місць позбавлення волі, познайомився зі своєю майбутньою дружиною. Період дошлюбного знайомства не перевищував півтора місяці. Через півтора року він вчинив злісне хуліганство відносно своєї дружини. Сама потерпіла довела, що за період шлюбу чоловік часто бив її, вони розлучалися й знову налагоджували стосунки.

Досліджуючи молоді сім'ї, А.Г. Харчев установив, що 68 % чоловіків та жінок укладали шлюб, будучи знайомі менш одного року, причому в 43,3 % випадках період дошлюбного знайомства тривав не більше шести місяців¹. 90 % таких шлюбів було укладено за коханням².

Дослідження шлюбів, укладених після короткочасного знайомства, показало, що відсоток сімей, які розірвали шлюб (за даними А.Г. Харчева – 68 %), приблизно дорівнює відсотку “віктимізованих сімей” (60 %). Таким чином, у випадках, коли конфлікти в сім'ї починаються з перших місяців спільного життя й мають у своїй основі глибокі суперечності, рішення про розірвання шлюбу варто вважати найбільш розумним. “Скоростиглі” шлюби, укладені переважно не за коханням, з більшою імовірністю підштовхують особу вчинити злочин. Тут, мабуть, більшу роль відіграють не тільки мотиви, унаслідок яких створювалися сім'ї, але й особисті якості чоловіка або жінки, що доводять конфліктність у сім'ї до гострих суперечностей³.

Однією з причин вчинення злочину у сфері сімейно-побутових відносин 67 % потерпілих вважали систематичне пияцтво засуджених. Однак ця причина, що ускладнювала спільне проживання, до розірвання шлюбу не призводила. За

¹ Див.: Харчев А.Г. О путях дальнейшего укрепления семьи в СССР // Социальные исследования. – М., 1965. – Вып. 2. – С. 164.

² Див.: Там само. – С. 162.

³ Результат превращения потенциальной виктимности в реальную обозначается иногда как “виктимизация” (Див.: Франк Л. Виктимность // Соц. законность. – 1975. – № 3. – С. 96.

даними дослідження, 47 % засуджених почали зловживати спиртними напоями через деякий час після укладання шлюбу¹.

Можна визначити певну ієрархічну модель факторів, що обумовлюють конфліктогенність сімей. Так, до загальнокримінологічних причин сімейно-побутової злочинності належать:

погіршення і нестабільність соціально-економічного життя (що часом обумовлює суперечності між природним бажанням мати дитину й економічним статусом; неможливість розвивати свої таланти, культурні запити);

- скорочення кількості робочих місць у виробництві та пов'язане з цим безробіття;

- поширеність у засобах масової інформації, перш за все на телебаченні, пропаганди насильства та жорстокості, деструктивний вплив відеопродукції;

- розповсюдження алкоголізму (порівняно з радянськими часами фіксується збільшення виробництва і споживання алкоголю на душу населення) та наркоманії;

- укорінення в суспільній свідомості цільової настанови на індивідуальне виживання, відсутність соціальних ідеалів, певний ідеологічний вакуум у суспільстві та криза моралі;

- поширення неформальних (незаресстрованих офіційно) шлюбів, а відтак менший рівень солідарності сім'ї, збільшення кількості розлучень і частки неповних сімей;

- слабка дієвість системи матеріальної допомоги сім'ям, які її потребують, загалом матеріальна залежність жінок від чоловіків.

Ці об'єктивні соціально-економічні й культурно обумовлені чинники, безумовно, збільшуватимуть навантаження саме на органи внутрішніх справ. До цієї групи чинників можна віднести також недоліки роботи державних органів, які зобов'язані здійснювати профілактичний вплив стосовно дисгармонійних сімей.

¹ Питання про зв'язок прогресуючого алкоголізму з мотивами, що призводять до укладення шлюбу, який не має в своїй основі взаємної любові, потребує спеціального дослідження.

Зовнішні чинники впливають на макрорівні не лише суто на насильство в сім'ї. Нині в Україні спостерігаються вкрай негативні тенденції у демографічній сфері, які можуть у майбутньому послабити національну безпеку, суттєво ускладнити ситуацію з наповненням бюджету тощо. Спеціалісти з гендерних досліджень висувують тезу про кризу маскулінності (зміна традиційних ролей чоловіків, вчинення ними злочинів, зловживання алкоголем, зниження середньої тривалості життя, зокрема в Україні). Однак у кризовому соціумі будь-яка людина, незалежно від статевої належності, не може повною мірою реалізувати свої здібності. Об'єктивні чинники опосередковано можуть впливати на стан особи, підсилюватися в індивідуальній свідомості правопорушників, створюючи низку внутрішніх (суб'єктивних) чинників насильства в сім'ї.

Макрофактори насильства в сім'ї впливають на переважну більшість сімей в Україні. Крім того, існують мікрофактори, що обумовлюють конфлікти в певних сім'ях. При складанні узагальненої моделі ми намагалися взяти до уваги досягнення різноманітних вітчизняних та зарубіжних наукових проєктів, де перевірялася статистична значимість тих чи інших факторів (за допомогою аналізу таблиць сполучення та регресійних логіт-моделей).

Назаренко І. О.,

слухач V курсу Кіровоградського
відділення ННІЗДН Національної
академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ СУБ'ЄКТОМ

Кваліфікація злочинів зі спеціальним суб'єктом полягає у встановленні всіх ознак, які характеризують особу як спеціального суб'єкта злочину, поряд із сукупністю об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину.

Аналізуючи ознаки спеціального суб'єкта для кваліфікації злочину, слід зазначити, що в літературі досить усталеною вважається точка зору, згідно з якою значення ознак спеціального суб'єкта для кваліфікації злочину неоднаково [1, с. 104-105].

Так, в окремих випадках відсутність ознак спеціального суб'єкта злочину повністю виключає кримінальну відповідальність (наприклад, розділи, присвячені військовим злочинам і злочинам у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг).

Дослідження специфіки ознак спеціального суб'єкта злочину, закріплених у кримінальному законодавстві, передбачає:

- виділення ключових, інтегруючих особливостей видових і нормативних ознак спеціального суб'єкта;
- конкретизація спеціальних ознак стосовно до конкретного випадку;
- визначення характеристик розподілу ознак спеціальних суб'єктів у складах з бланкетними диспозиціями.

При конструюванні законодавцем норм Особливої частини Кримінального Кодексу України, окремі ознаки спеціальних суб'єктів злочинів закріплюються або в якості кваліфікуючих ознак, або зазначаються в привілейованих складах злочинів.

Так, кваліфікуючі ознаки злочину, які визначаються властивостями суб'єкта злочину, вказують на підвищену суспільну небезпеку як самого діяння, так і особи, яка його вчинила. До таких ознак законодавець, як правило, відносить попередню судимість і вчинення особою злочину повторно. Вважається, що повторність і рецидив вказують на більш високу ступінь суспільної небезпеки вчиненого діяння, виступаючи спеціальним ознакою суб'єкта злочину в силу тієї обставини, що вони обумовлені особистими властивостями винного – його негативною соціальною характеристикою.

Дійсно, сукупність соціальних, психологічних, фізіологічних властивостей особистості повинна бути розглянута в якості обставин, що впливають на вид і розмір покарання, але не є ознаками складу злочину. Так, І.І. Карпець зазначав, що соціальні, психологічні та біологічні властивості особи, яка вчинила злочин, не можуть виступати в якості ознак суб'єкта злочину [2, с. 120]. Зазначеним властивостям особистості відводиться роль або обставин, які можуть бути враховані в якості пом'якшуючих чи обтяжуючих, або взагалі не мати ніякого юридичного значення.

Певною мірою це положення знайшло відображення у ст. 35 КК України, де встановлено, що повторність, сукупність і рецидив злочинів враховуються при кваліфікації злочинів та призначенні покарання, при вирішенні питання щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності та покарання.

Відомо, що до ознак суб'єкта злочину відносяться властивості особистості винного, що визначають його моральний і соціально-політичний вигляд, ступінь його суспільної небезпеки: вчинення злочину особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів (ч. 2 ст. 152 КК України); наявність судимості (ч. 3 ст. 296 КК України) тощо.

В якості позитивних ознак особистості законодавець закріплює ознаки загального суб'єкта злочину: осудність і вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. В якості позитивних можуть виступати ознаки, що характеризуються ознаками спеціального суб'єкта. Наприклад, фізіологічна ознака (стать) передбачається в якості спеціальної ознаки суб'єкта злочину, передбаченого ст. 117; ч.2 ст.135 КК України.

Аналогічним чином законодавець закріплює особливі риси, що характеризують особистість спеціального суб'єкта злочину з негативної сторони. Так, при притягненні особи до кримінальної відповідальності, раніше судимого за вчинення конкретного злочину, суд вказує на певні соціально-психологічні властивості особистості та їх стійкий соціально-негативний характер. Саме в таких випадках законодавець надає окремим властивостям особистості юридично значиму якість, тобто визначає їх в якості ознак спеціального суб'єкта злочину. На цій підставі негативні соціально-психологічні властивості особистості злочинця, закріплені в конкретному складі злочину, підвищуючи суспільну небезпеку вчиненого діяння, визнаються в якості кваліфікуючих ознак складу злочину.

Визнання законодавцем того, що негативні соціально-психологічні властивості особистості злочинця впливають на ступінь суспільної небезпеки діяння в бік її збільшення, виражається в тому, що КК України встановлює більшу міру покарання для осіб, яким притаманні такі негативні ознаки. Так, наприклад, вчинення крадіжки без кваліфікуючих ознак (ч.1

ст.185 КК України) тягне покарання у виді штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років, а ті самі дії, вчинені повторно (ч.2 ст.185 КК України), виключають можливість призначення іншого покарання, окрім арешту на строк від трьох до шести місяців, обмеження волі або позбавленням волі на строк до п'яти років.

Аналогічний підхід ставлення до ознак спеціального суб'єкта злочину зберігається при конструюванні законодавцем привілейованих складів злочинів. В основу виділення нечисленних привілейованих складів законодавцем приймаються фізіологічні спеціальні ознаки, які дають можливість розглядати злочин, вчинений при пом'якшуючих обставинах (наприклад, ст. 117 КК України).

Таким чином, для постановки під кримінально-правову охорону суспільних відносин необхідно не тільки заподіяння шкоди суспільним відносинам, а й наявність спеціального суб'єкта як певної умови притягнення особи за вчинення кваліфікованого складу злочину.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що спеціальним суб'єктом злочину визнається особа, яка володіє поряд із загальними ознаками суб'єкта, додатковими ознаками, передбаченими Особливою частиною Кримінального кодексу. Це може впливати як на кваліфікацію злочину, так і на призначення покарання.

Використані джерела:

1. Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений. – М., 1984. – 184 с.
2. Карпец И.И. Проблема преступности. – М., 1969. – 240 с.

ЗМІСТ

Передмова	3
Коваленко В.В. Модернізація правоохоронної діяльності як запорука утвердження досконалих механізмів захисту прав і свобод людини в Україні.....	5
Черній В.В. Запобігання шахрайств, учинених способом фінансової піраміди у контексті захисту прав і законних інтересів громадян України.....	12
Гусарєв С.Д. Охорона та захист державною конституційних прав і свобод людини і громадянина.....	17
Федоренко В.Л. Конституційні права та свободи людини в Україні та проблеми ефективності їх гарантування.....	25
Совгиря О.В. Принцип верховенства права в організації та діяльності Кабінету Міністрів України (природно-правовий аспект).....	33
Іваненко О.В., Свирідюк Н.П. Місце юридичної відповідальності в системі спеціальних гарантій прав людини і громадянина.....	40
Бартош М. (Польща) Усовершенствование патентного права и модернизация права доступа человека к медицинским услугам в европейском союзе: опыт и перспективы.....	44
Корнієнко П.С. Щодо теоретико-методологічних засад правозахисної діяльності в Україні.....	49

Секція 1. Теорія та історія утвердження та захисту прав і свобод людини в Україні

Кирпач Ю.В. Право людини та громадянина на свободу у правовій системі України.....	54
Скуратович В.І. Проблема забезпечення прав і свобод людини у правовій державі.....	56
Білоус В.А. Проблеми утвердження, реалізації та гарантування прав і свободи людини в Україні як пріоритетний напрям вітчизняної юридичної науки.....	60
Пацановська К.І. Основні етапи розвитку прав людини в Україні.....	65

Мельник Є.Р. Відображення прав людини та громадянина в правових актах початку XX століття: Універсалах Центральної Ради, Конституції УНР, документах Директорії, Гетьманату та ЗУНР.....	68
Тодика О.В. До основ становлення міжнародних стандартів прав і свобод людини у II половині XX ст. (історико-правовий аспект).....	71
Семененко І.В. Україна в Комісії ООН з прав людини: історія співпраці.....	75
Сабадош В.В. Дотримання прав людини як чинник стабільності політико-правового та соціально-економічного розвитку України.....	79
Адаменко І.А. Щодо системи суб'єктів захисту прав людини в Україні.....	83
Подуфалова О.О. Щодо окремих питань удосконалення чинного законодавства в сфері утвердження та забезпечення прав та свобод людини.....	86

Секція 2. Удосконалення механізмів захисту прав і свобод людини в конституційному, адміністративному та фінансовому законодавстві України

Будник Ю.В. Удосконалення механізмів реалізації права громадян на участь у виборах і референдумах у контексті модернізації конституції України.....	89
Мусійчук А. Конституційне право на освіту в Україні в контексті інтеграції України до світової спільноти.....	92
Голобородько І.Г. Удосконалення механізмів захисту прав і свобод людини в контексті модернізації Конституції України.....	96
Задоян І.А. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні: проблеми і перспективи ...	99
Сьох К.Я. Шляхи і перспективи модернізації Конституції України. Нормативно-правове регулювання суб'єктивного права громадян на службу в органах місцевого самоврядування	103
Безуглий А.Є. Адміністративна правоздатність як основа захисту прав і свобод людини і громадянина.....	105

Ясинська В.С. Деякі питання державного нагляду та регулювання ринку страхування життя: правозахисні аспекти.....	108
Єсько Т.О. Створення сприятливих умов щодо залучення інвестиційних ресурсів як чинник бюджетно-фінансового забезпечення прав людини в Україні.....	112
Михайлова С.В. Реформування фінансового ринку України – один з основних напрямів подальшого розвитку держави.....	115
Савіна О. М. Питання прав інвалідів та правові аспекти інвалідизуючої патології дітей.....	118

Секція 3. Роль та місце громадянського суспільства та його інститутів у контексті утвердження та захисту конституційних прав і свобод людини

Корнієнко В.Б. Правозахисний потенціал громадянського суспільства та правової держави в Україні.....	122
Грищук І.В. Розвиток громадянського суспільства як запорука захисту прав і свобод людини в Україні.....	126
Мельниченко Г.М. Проблеми забезпечення прав та свобод людини і громадянина в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні.....	129
Віокурова О.В. Впровадження в Україні державної системи безоплатної правової допомоги.....	133
Леончук К.С. Завдання та функції громадянського суспільства у контексті утвердження та захисту конституційних прав і свобод людини.....	137
Глебова А.М. Державна політика розвитку конкурентного фінансового ринку як чинник гарантування прав і свобод людини в Україні.....	140

Секція 4. Судовий захист прав і свобод людини в Україні	
Заплішна О.Д. Захист прав і свобод людини в Україні в судовому та позасудовому порядку	144

Галицький В.В. Право на судовий захист прав і свобод людини в Україні: питання теорії та практики.....	149
Верьовкіна І.Г. Суди як найважливіша інстанція захисту прав і свобод людини.....	151
Мазур К.В. Судова влада та захист прав і свобод громадян в Україні.....	155
Пименова А.В. Судебная защита прав и свобод человека в Украине.....	159
Прокопчук І.Ф. Судова реформа в Україні як чинник утвердження прав і свобод людини в державі.....	161
Афанасьєва О.О. Деякі аспекти удосконалення механізмів захисту прав і свобод людини.....	164
Шмід В.Е. Захист прав і свобод людини в Україні.....	167

Секція 5. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України і його правозахисний потенціал

Горбенко І.Ю. Забезпечення права на захист та визначення кола осіб, які можуть бути захисниками чи представниками у кримінальних справах.....	170
Львовчкіна О.А. «Мінуси» та «плюси» нового Кримінального процесуального кодексу України.....	173
Дороніна А.Ю. Новели Кримінального процесуального кодексу України у сфері захисту прав людини.....	176
Музика Ю.В. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України та його правозахисний потенціал у контексті трансформації пострадянської правової системи.....	179
Полякова Д.Ю. Інститут допиту та права людини: нововведення Кримінального процесуального кодексу України	183
Хоменко Я.О. Співвідношення окремих обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні за новим Кримінальним процесуальним кодексом України: правозахисні аспекти.....	186
Хомяк О.М. Статус слідчого за новим Кримінальним процесуальним кодексом України.....	189

Шилук І.М. Шляхи і напрями удосконалення нового Кримінального процесуального кодексу України в інтересах захисту прав людини.....	192
Гавриленко І.Ю. Загальні положення застосування домашнього арешту в кримінальному процесі України та обмеження прав людини.....	196
Андрейчук Н.В. Створення Єдиного реєстру досудових розслідувань як прогресивна правозахисна новація в кримінально-процесуальному праві.....	199
Бондар Ж.В. Суд присяжних – форма здійснення судової влади і захисту прав людини в Україні.....	201
Гайова О.В. Новації Кримінального процесуального кодексу в аспекті правозахисної діяльності.....	204
Склярєнко К.В. Новий Кримінальний процесуальний кодекс України та його правозахисний потенціал щодо потерпілих у кримінальному процесі.....	207
Подольська А.П. Посилення механізмів захисту прав людини і громадянина після ведення в дію нового Кримінального процесуального кодексу України.....	211
Воропай Ю.С. Суспільна небезпечність порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або ставлення до релігії.....	215

Секція 6. Міжнародні стандарти захисту прав людини і правозахисна практика Європейського суду з прав людини

Василенко Н.С. Захист прав людини в Україні та європейський правовий простір.....	219
Клочок В.І. Загальна декларація прав людини як визначальний правозхисний документ сучасності.....	224
Іващенко А.В. Європейська конвенція з прав людини як елемент захисту прав і свобод людини в Україні.....	227
Скрипнюк О.О. Демократичний розвиток і забезпечення прав людини: перспективи і детермінанти взаємодії України та ЄС.....	230

Онищенко С.М. Захист прав людини і правозахисна практика Європейського суду з прав людини	233
Біченев А.Г. Європейський суд з прав людини як чинник утвердження та гарантування конституційних прав і свобод людини в Україні	238
Василенко Ю.В. Якісне виконання рішень та ефективно застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	241
Пізняхівський В.Ф Аналіз особливостей діяльності Європейського суду з прав людини в інтересах дотримання прав людини (процедурні аспекти)	244
Босенко Н.О. Вплив нормотворчої діяльності Європейського суду з прав людини на захист прав людини в Україні (процедурні аспекти)	248
Шутович В.В. Застосування практики Європейського суду з прав людини при захисті прав і свобод людини в Україні	251
Лелюх М.В. Судовий захист прав і свобод людини: вітчизняний досвід і міжнародна практика	255

Секція 7. Психологічні аспекти правозахисної діяльності в Україні

Платоненко А.В. Професійна правозахисна діяльність і її психологічні аспекти	259
Рудзей Ю.В. Психологічний стан захисника прав людини і ефективність його професійної діяльності	263
Шатайло Н.В. Професійна діяльність працівників органів внутрішніх справ: психологічний вимір	267
Вандяєва О.О. Проблеми утвердження, забезпечення психологічних аспектів правозахисної діяльності	271
Походенко Ю.О. Віктимологічна характеристика жінки-жертви	273
Бойко І. С. Заходи віктимологічної профілактики необережних злочинів	278
Кривобок І. С. Фактори, що обумовлюють процес віктимізації населення у сфері сімейно-побутових відносин	280
Назаренко І. О. Особливості кваліфікації злочинів зі спеціальним суб'єктом	283

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Наукове видання

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали науково-практичної інтернет-конференції
(Київ, 1–10 січня 2013 року)

Частина 1

Підписано до друку 01.03.2013. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 18,5. Ум. друк. арк. 17,2. Вид. № 2/П.
Тираж 50 прим. Зам. №

Редакційно-видавничий центр
Національної академії внутрішніх справ
03035, Київ-35, пл. Солом'янська, 1